Inna NEGRESCU-BABUŞ
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

DIVERSITATE LINGVISTICĂ ŞI IDENTITATE EUROPEANĂ

Linguistic diversity and European identity

Abstract. We can say without exaggeration that in human history there wasn't a time when interacted simultaneously, with such a magnitude and intensity, so many State and non-State entities, so many groups, organizations and populations as nowadays. In these circumstances, an imperative of the modern world is to ensure the cohabitation of people with different cultural identities within a common milieu of life. In addition to the legislative and politic measures of states, the most effective strategy in this regard is to promote and enhance the authentic intercultural dialogue, through which cultures and people meet, know and understand each other better, obtaining a spiritual and pragmatic enrichment. In this situation, it can be achieved two important goals: protecting cultural differences and form a favourable environment for their coexistence for the benefit of human development.

Keywords: linguistic diversity, intercultural communication, multilingualism, globalization.

Fiind populat de mai multe etnii, deşi majoritatea cu origine îndepărtată comună, continentul european se remarcă nu doar printr-o remarcabilă diversitate culturală şi lingvistică, ci şi printr-o permanentă preocupare de a menține această fărâmițare, conservând specificul fiecărui grup etnic.

În această ordine de idei, între organismele şi legiferările Comunității Europene, cele privind reglementările lingvistice ocupă un loc important, căci politicile lingvistice au devenit parte componentă a politicului. Comisia Comunităților Europene alocă fonduri pentru conservarea şi promovarea limbilor mici/minoritare/regionale/mai puțin folosite/mai puțin răspândite (începând din 1983). Tot din acest an, în cadrul Parlamentului European se întâlneşte, în şedințe de lucru regulate, un grup al limbilor minoritare.

Consiliul Europei a adoptat în 1992 Carta Europeană pentru Limbi mai Puțin Folosite. De o mare importanță s-a dovedit a fi crearea Biroului European pentru Limbi mai Puțin Folosite (European Bureau for Lesser Used Language), care, fondat în 1982, a jucat un rol decisiv în elaborarea acestei Carte, alături de alte documente.

EBLUL este un ONG cu rol consultativ pe lângă marile organisme internaționale: ECOSOC (Consiliul Economic şi Social), ONU, UNESCO şi, mai recent, CE (Consiliul

BDD-A24956 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:45 UTC)

Europei), cu contribuţii importante în politicile lingvistice. Activitatea în şedinţe permanente de lucru a unui alt grup al limbilor minoritare durează din 1982, în cadrul Parlamentului European.

În 1987 a fost elaborată o rezoluţie care direcţionează concret politicile lingvistice, *Kuijpers Resolution*, iar în 1994 a apărut *Killilea Resolution.*

În 1994 Consiliul Europei a elaborat Convenţia Cadru pentru Protecţia Minorităţilor Naţionale.

Diverse documente privind drepturile lingvistice şi culturale au fost concepute ca parte integrantă a drepturilor omului, în cadrul OSCE.

În Tratatul de la Maastricht, 1992, există un articol despre cultură în care se stipulează: „Comunitatea va contribui la înflorirea culturală în statele-membre, respectând diversitatea lor naţională şi regională, aducând, în acelaşi timp, în prim-plan moştenirea culturală comună".

Declaraţia Universală a Drepturilor Lingvistice apare în iunie 1996, iar din anul 1999 se organizează diverse conferinţe adresate ţărilor Uniunii Europene sau candidate la aderarea europeană, cu teme vizând o mai bună integrare lingvistică.

În cadrul tratatelor şi convenţiilor semnate, un loc important îl au, cum am spus, reglementările privind limbile popoarelor europene, parte integrantă a culturilor şi civilizaţiilor care trebuie să-şi păstreze, fiecare, personalitatea, în cadrul marii familii a bătrânului continent.

Trebuie să amintim faptul că anul 2001 a fost declarat de către Consiliul Europei şi Uniunea Europeana „Anul European al Limbilor".

Problemele care se pun sunt cu atât mai complicate, cu cât harta politică, economică şi cultural-lingvistică a Europei este foarte complexă. Fiind populat de mai multe etnii, deşi majoritatea cu origine îndepărtată comună, continentul european se distinge nu numai printr-o vizibilă fărâmiţare culturală şi lingvistică, ci şi prin efortul şi disponibilitatea de a menţine această fărâmiţare cu conservarea fiecărui grup etnic. Când spunem Europa din punctele de vedere enumerate mai sus (politic, economic, cultural-lingvistic), avem în vedere atât cele 48 de state situate între limitele geografice convenţionale ale Europei, cât şi statele insulare (ca Islanda) sau, şi mai mult, statele aflate parţial pe teritoriul Europei, parţial, pe cel al Asiei, precum Federaţia Rusă şi Turcia. Dificultăţile rezultă şi din configuraţia geografică a Europei, practic, o prelungire semiinsulară a Asiei.

Mai mult chiar, sunt incluse în Europa şi, în consecinţă, sunt considerate ca aparţinând familiei lingvistice europene, statele care se află dincolo de limitele continentului european. Este vorba despre Cipru, care aparţine Europei prin tradiţia sa culturală, dar şi prin orientările politico-economice şi culturale actuale, apoi Armenia, Azerbaidjan şi Georgia, care fac parte din O.S.C.E. (Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa). Primele două pretind la integrare în Consiliul Europei. La cele enumerate, se mai adaugă teritoriile neautonome, fie cu statut special, fie componente ale unor state europene cu limbi oficiale europene, dar şi cu limbi specifice (Insulele Feroe, Groenlanda, Insulele Normande).

BDD-A24956 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:45 UTC)

În aceste condiții, este clar că noțiunea de „limbă europeană” nu coincide cu ceea ce au învățat filologii din tratatele de lingvistică generală, din clasificarea genealogică a limbilor. Majoritatea este reprezentată, desigur, de limbile romanice, germanice, slave, care, împreună cu greaca, albaneza etc., fac parte din marea familie indoeuropeană. Dar în Europa se află şi limbi din familia finougrică, precum maghiara şi finlandeza, limbi din familia altaică, precum turca, caucaziana, georgiana etc.

Prin urmare, criteriul genealogic şi, în ultimă instanță, chiar criteriul lingvistic propriu-zis, în analiza configurației lingvistice a Europei actuale trebuie abandonat, în favoarea criteriilor extralingvistice. Este vorba despre factori de ordin politic, economic, militar etc., care au schimbat mult peisajul lingvistic al continentului, iar valurile de imigranți din zilele noastre îi vor schimba cu siguranță configurația actuală.

În această ordine de idei, există:

1) limbile oficiale naționale;

2) limbile oficiale regionale;

3) idiomurile care nu se încadrează în niciuna dintre aceste categorii.

De exemplu, în Marea Britanie, sunt consemnate: 1) engleza; 2) galeza – în țara Galilor şi în Anglia; 3) gaelica – în Scoția, cornica în Cornwell şi irlandeza – în Irlanda.

E de menționat faptul că, de cele mai multe ori, limba oficială corespunde, în general, cu limba națională, dar sunt şi abateri de la această regulă. În Elveția, de exemplu, romanşa este considerată națională, dar oficiale sunt germana, franceza şi italiana.

Există limbi cooficiale, precum *groenlandeza* – într-un teritoriu neautonom, Groenlanda, alături de engleză; feroeza – limbă cooficială, alături de engleză, în teritoriul neautonom al Insulelor Feroe.

Există limbi oficiale, vorbite concomitent în mai multe state independente: I. germana – în cinci state (Austria, Belgia, Elveția, Germania şi Lichtenstein); franceza – în patru state (Belgia, Elveția, Franța, Monaco); italiana – în patru state (Elveția, Italia, San Marino, Vatican); engleza – în trei state (Irlanda, Malta, Marea Britanie), la care se adaugă şi teritoriul neautonom al Insulelor Normande; II. limbi vorbite în câte două state: greaca (Cipru şi Grecia); neerlandeza/olandeza (Belgia – în varianta flamandă, Olanda); româna (Republica Moldova, unde i-a fost de curând recunoscut din nou acest nume de către Curtea Constituțională de la Chişinău, urmând însă a se modifica în acest sens Constituția țării, care, în formă actuală, o numeşte impropriu; România); rusa (Belarus şi Rusia); suedeza (Finlanda şi Suedia); turca (Cipru şi Turcia).

Alte 30 de limbi sunt declarate *oficiale* în câte un singur stat european: albaneza, armeana, azera, belarusa, bosniaca, bulgara, catalana, ceha, daneza, estona, finlandeza, georgiana, irlandeza, islandeza, letona, lituaniana, luxemburgheza, macedoneana, maghiara, malteza, norvegiana, polona, portugheza, slovaca, slovena, plus romanşa, feroeza şi groenlandeza.

Cele 42 de limbi oficiale sau cooficiale reprezintă, de obicei, limbi tradiționale materne ale majorității populațiilor din țările respective. Evenimentele istorice au unificat

BDD-A24956 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:45 UTC)

sau, din contră, au dezbinat o parte din aceste limbi. De exemplu, sârbo-croata şi bosniaca erau considerate o singură limbă, până acum nu demult. Actualmente, ele funcționează ca trei limbi oficiale distincte. Cam acelaşi model a urmat şi ceho-slovaca.

Există şi cazuri când apar anumite interese politice care decid, uneori nejustificat, din punct de vedere istoric şi lingvistic, unicitatea, diversitatea, denumirea, caracterul „oficial", caracterul „național" al limbilor. Astfel, în timp ce autoritățile din Finlanda au acceptat în urma unor lungi dezbateri pro şi contra că există două limbi „naționale", finlandeza şi suedeza, autoritățile din Republica Moldova au decis, în sens invers, ignorând orice argument ştiințific, că una şi aceeaşi limbă română, vorbită atât în România, cât şi în Republica Moldova, nu poate fi considerată şi limba lor națională. În acest scop, se recurge la numeroase tertipuri, utilizându-se denumirea „limbă moldovenească". Mai mult decât atât, sunt numeroase încercările de a se demonstra prin diverse argumente neştiințifice că ar fi vorba despre o altă limbă. În Europa mai există astfel de exemple, privind denumirea strict locală, regională a limbii, cu substrat naționalist (*andorrana* din Andora; flamanda – olandeza din Belgia etc.).

Menționăm de asemenea problemele limbilor regionale ca *frizona*, în Olanda, *friulana*, în Italia etc., dialectele aromân, istroromân şi meglenoromân în Grecia, Bulgaria, Albania, limbile minorităților etc. Comunitatea Europeană a sesizat toate aceste probleme şi le abordează cu cea mai mare seriozitate.

Provocările pe care le înfruntă Europa nu se opresc aici. Mişcările neîntrerupte de populații, fenomenul emigrației politice şi economice al funcționarilor internaționali etc. formează limbile exogene, care se amestecă printre cele endogene, adică autohtone, sub numele convențional de limbi imigrante sau limbi comunitare.

În perioada colonizării s-a produs deplasarea europenilor spre Asia, Africa şi spre alte continente. Începând cu a doua jumătate a secolului XX, mişcarea s-a produs în sens invers, mai accentuat şi în mod constant, către fostele state colonizatoare, fiind în categoria țărilor dezvoltate şi, din acest punct de vedere, mai atractive.

În această ordine de idei, de la înființarea Comunității Europene, situația lingvistică din statele-membre nu s-a simplificat, ci, din contră, s-a complicat.

În anul 2009, cu ocazia Zilei Internaționale a Limbii Materne, a fost prezentată la Paris o nouă ediție a *Atlasului internațional al limbilor pe cale de dispariție*, realizat sub egida UNESCO. Cu această ocazie, a fost organizată o masă rotundă cu tema *Languages at comunities, the Road to Follow.* A fost prezentat şi un dicționar în varianta on line, care prezintă celor interesați situația a 2 500 de limbi, considerate a fi în pericol. Dacă luăm în considerare cele 7 000 de limbi inventariate în diverse atlase lingvistice şi lucrări de specialitate, ajungem la concluzia că jumătate din limbile lumii se află într-o situație destul de dificilă.

Dacă ne referim la spațiul lingvistic românesc, *Cartea Roşie* include aromâna printre limbile „periclitate", iar istro-româna şi megleno-româna printre cele „puternic periclitate".

BDD-A24956 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:45 UTC)

În concluzie, putem afirma că axele strategiei politice în domeniul lingvistic s-au impus ca teme de studiu pentru instituțiile implicate în coordonarea vieții tuturor locuitorilor actuali ai Uniunii Europene: a) pe termen lung, este absolut necesar ca toți cetățenii UE să vorbească cel puțin două limbi, în afară de limba lor maternă; b) atingerea acestui scop, presupune, în primul rând, începerea studiului limbilor la o vârstă foarte fragedă; c) această strategie presupune reorganizarea totală a sistemului de învățământ.

Subliniem faptul că globalizarea nu trebuie înțeleasă ca uniformizare culturală şi lingvistică, ci ca interconectare, ea hibridează în mod inevitabil culturile şi le plasează într-un cadru pluralist şi competitiv nou al unei arene globale. Oricât de rezistente ar fi culturile la tendințele de omogenizare induse de interacțiunile economice, este evident că globalizarea a creat un cadru comun de referință în care se desfăşoară interacțiunea şi comunicarea dintre ele.

Referințe bibliografice

1. Vintilă-Rădulescu I., *Sociolingvistică şi globalizare*. Bucureşti: Editura Academiei, 2001, 320 p.

2. Tartler G., *Identitatea Europeană*. Bucureşti: Cartea românească, 2006, 248 p.

3. *Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare.* Strasbourg, 5.12.1992, ETS, no. 194.

4. Sala M., Vintilă-Rădulescu I., *Limbile Europei.* Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, 2001, 204 p.

5. Packer J., *Limbajul echității. Originea şi dezvoltarea recomandărilor de la Oslo cu privire la drepturile lingvistice ale minorităților naționale* // Altera – 2000 – N. VI – p. 5-23.

6. Moldovanu Gh., *Politică şi planificare lingvistică: de la teorie la practică*. Chişinău: Departamentul Editorial-Poligrafic ASEM, 2007, 371 p.

BDD-A24956 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:45 UTC)